

OĞUZ TEKİN • Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş

Prof. Dr. OĞUZ TEKİN Koç Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi ve aynı zamanda Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi Direktörü'dür. Türkiye'deki müze ve özel koleksiyonlardaki sikkelerin ve ticari ağırlıkların yayımlanmasını öngören *Sylloge Nummorum Graecorum* ve *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum* projelerinin de editörü olan Tekin'in bu alanda yayımlanmış çok sayıda çalışması bulunmaktadır.

© 2008 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
2008-2025, İstanbul (16 baskı)

İletişim Yayınları 1313 • Tarih Dizisi 47
ISBN-13: 978-975-05-4043-1
© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM
1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Kerem Ünüvar
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Roma İmparatorluk Muhafızları:
MS 2. yüzyıl ortası. Kabartma, Louvre Müzesi
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

OĞUZ TEKİN

Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş

GÖZDEN GEÇİRİLMİş VE GENİşLETİLMİş BASIM

İÇİNDEKİLER

ÇERÇEVE YAZILAR LİSTESİ	13
ÖNSÖZ	15
TEŞEKKÜR	17

GİRİŞ

Eski Yunan ve Roma Tarihinin Kaynakları	19
Kaynakların niteliği.....	19
Antik Çağ yazarları ve eserleri	21

BİRİNCİ KISIM

<i>Eski Yunan Tarihi</i>	37
---------------------------------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

Ege Dünyası'nın Tarihî Coğrafyası	39
Ege sözcüğünün kökeni	39
Ege dünyasının sınırları	39
Girit	40
Yunanistan anakarası	40
Anadolu	41

İKİNCİ BÖLÜM

Tarihöncesi Dönemde Ege Dünyası	45
Genel durum	45
Girit	45

Yunanistan anakarası	46
Türkiye Trakyası ve Anadolu	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tunç Çağları	49
Ege dünyasında İlk Tunç Çağı (MÖ 3. binyıl)	49
Ege dünyası ve Anadolu'da Orta ve Geç Tunç çağları (M.Ö 2. binyıl)	50
<i>Girit</i>	50
<i>Yunanistan anakarası</i>	54
<i>Anadolu</i>	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Homeros Öncesi Dönem'den Arkaik Dönem'in Sonuna Kadar	62
Ege ve Dor göçleri	62
Karanlık Çağ / Yunan Ortaçağı	64
Yunan alfabesinin ortaya çıkışı	65
Batı Anadolu kent-devletleri ve Lydia Krallığı	66
Kent-devletlerinin kuruluşu	67
Meclisler, magistratlar ve yurttaşlar	73
Kolonizasyon Dönemi ve koloniler	77
Tiranlar	85
Yeni toplum düzenine doğru	87
Drakon	87
Solon	88
<i>Ekonomi alanında</i>	88
<i>Toplum düzeni</i>	89
Kleisthenes ve Atina'da demokrasinin kurulması	91
Sikkenin icadı ve yayılımı	95
Batı ve Güney Anadolu'da kurulan uygarlıklar	98

BEŞİNCİ BÖLÜM

Pers-Yunan Savaşları	102
Persler	102
Ionian kent-devletlerinin ayaklanması	107
Pers-Yunan Savaşları: Marathon Savaşı	109
Artemision ve Thermopylai Savaşları	110
Salamis Deniz Savaşı	111
Plataia ve Mykale Savaşları	111
Delos Deniz Birliği	112
Eurymedon Savaşı	115
Yunanların Doğu Akdeniz seferi ve Kallias Barışı	116

ALTINCI BÖLÜM

Peloponnesos Savaşı	117
Savaşın nedeni.....	117
Savaşın başlaması.....	118
Arkhidamos Savaşı	119
Nikias Barışı.....	119
Sicilya seferi.....	121
Lysandros'un Notion zaferi.....	121
Arginussai Savaşı.....	122
Aigospotamoi Savaşı.....	122

YEDİNCİ BÖLÜM

Peloponnesos Savaşı'ndan Sonra	124
Satrap Kyros'un ayaklanması.....	124
Korinthos Savaşı.....	126
İkinci Deniz Birliği.....	128
Thebai kent-devletinin yükselişi.....	128
Kartaca'nın Güney İtalya ve Sicilya seferi.....	129
Batı Anadolu'da bir ittifak.....	129

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Makedon Egemenliği ve Hellenistik Çağ	131
Makedonya.....	131
II. Philippos.....	131
Kutsal Savaş.....	133
Khaironeia Savaşı	134
Korinthos Birliği.....	134
Büyük İskender ve Doğu seferi.....	135
Anadolu'ya geçiş.....	136
Lydia'da.....	137
Ionia'da.....	137
Karia'da.....	138
Lykia'da.....	140
Pamphylia'da.....	140
Pisidia'da.....	141
Phrygia'da.....	141
Galatia'dan Kilikia'ya.....	142
Issos Savaşı.....	144
Gaugamela Savaşı.....	146
Büyük İskender İmparatorluğu'nun yapısı ve niteliği.....	147
Büyük İskender'den sonra: İskender'in ardılları (Diadokhos'lar).....	149

Triparadeisos'taki devlet konseyi.....	152
Gaza Savaşı.....	152
İskender'in ardıllarının egemenlik mücadelesi.....	153
Ipsos Savaşı.....	155
Korupedion Savaşı.....	157

DOKUZUNCU BÖLÜM

Anadolu'da Kurulan Hellenistik Krallıklar.....	159
Pergamon Krallığı.....	159
Bithynia Krallığı.....	166
Pontos Krallığı.....	167
Kappadokia Krallığı.....	172
Armenia Krallığı.....	183
Kommagene Krallığı.....	184
Hellenistik krallıkların son bulması.....	184

ESKİ YUNAN TARİHİ İÇİN KRONOLOJİ CETVELİ.....	186
--	------------

İKİNCİ KISIM

<i>Eski ROMA TARİHİ</i>.....	189
-------------------------------------	------------

BİRİNCİ BÖLÜM

İtalya.....	191
İtalya'nın coğrafyası.....	191
İtalya'nın erken kültürleri.....	194
Roma'nın Latinlerce iskânı.....	195
Etrüsklerin gelişi ve Etruria'daki egemenlikleri.....	195

İKİNCİ BÖLÜM

Etrüsk Hakimiyeti ve Krallık Dönemi.....	198
Etrüsklerin Roma'daki hakimiyeti ve Krallık yönetiminin kurulması.....	198
Roma'da Etrüsk egemenliğinin sonu ve Cumhuriyet yönetimine geçiş.....	199
Roma'nın kuruluş efsanesi.....	200
Krallık döneminde sosyal düzen ve devlet idaresi.....	202

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet Dönemi.....	205
Cumhuriyet idaresinin kurulması, yönetim şekli ve kurumları.....	205
On İki Levha Kanunları.....	209
Roma'nın İtalya'da yayılmaya başlaması ve Samnit Savaşları.....	212

Kartaca Savaşları.....	213
Roma'nın Makedon Krallığı ile savaşı.....	215
Roma ve Seleukos kralı III. Antiokhos arasındaki savaş.....	218
Gracchus kardeşlerin reformları.....	220
Marius'un askeri başarıları ve ordu reformu.....	222
Müttefikler Savaşı.....	224
Mithradates Savaşları.....	224
<i>Dictator Sulla</i> ve reformları.....	226
Pompeius.....	228
Caesar ve Birinci Triumvir'lik.....	229
İkinci Triumvir'lik.....	232
Octavianus, Antonius ve Kleopatra'ya karşı.....	233

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İmparatorluk - <i>Principatus</i> Dönemi.....	238
Julius-Claudius Hanedanı.....	238
<i>Augustus</i> (MÖ 27-MS 14).....	238
<i>Tiberius</i> (MS 14-37).....	243
<i>Caligula</i> (MS 37-41).....	247
<i>Claudius</i> (MS 41-54).....	250
<i>Nero</i> (MS 54-68).....	253
Dört imparator yılı.....	256
<i>Galba</i> (MS Haziran 68-Ocak 69).....	256
<i>Otho</i> (MS Ocak-Nisan 69).....	256
<i>Vitellius</i> (MS Nisan-Aralık 69).....	257
Flavius Hanedanı.....	257
<i>Vespasianus</i> (MS 69-79).....	257
<i>Titus</i> (MS 79-81).....	259
<i>Domitianus</i> (MS 81-96).....	262
Evlat edinilen imparatorlar dönemi ve Antoninus'lar Hanedanı.....	263
<i>Nerva</i> (MS 96-98).....	263
<i>Traianus</i> (MS 98-117).....	264
<i>Hadrianus</i> (MS 117-138).....	267
<i>Antoninus Pius</i> (MS 138-161).....	272
<i>Marcus Aurelius</i> (MS 161-180) ve <i>Lucius Verus</i> (MS 161-169).....	274
<i>Commodus</i> (MS 180-193).....	276
Hanedan üyesi olmayan imparatorlar.....	280
<i>Pertinax</i> (MS 193).....	280
<i>Didius Iulianus</i> (MS 193).....	280
<i>Pescennius Niger</i> (MS 193-194).....	281
<i>Clodius Albinus</i> (MS 193-197).....	281

Severus Hanedanı	282
<i>Septimius Severus (MS 193-211)</i>	282
<i>Caracalla (MS 211-217) ve Geta (MS 211)</i>	285
{ <i>Macrinus (MS 217-218)</i>	288
{ <i>Diadumenianus (MS 218)</i>	288
<i>Elagabalus (MS 218-222)</i>	290
<i>Severus Alexander (MS 222-235)</i>	291
Asker imparatorlar veya askeri anarşi dönemi	293
<i>Maximinus Thrax (MS 235-238)</i>	
<i>(MS 238: I. Gordianus, II. Gordianus, Pupienus, Balbinus)</i>	293
<i>III. Gordianus (MS 238-244)</i>	294
<i>I. Philippus (MS 244-249)</i>	295
<i>Traianus Decius (MS 249-251)</i>	296
<i>Trebonianus Gallus (MS 251-253)</i>	297
<i>Aemilianus (MS 253)</i>	297
<i>Valerianus (MS 253-260)</i>	298
<i>Gallienus (MS 253-268)</i>	299
<i>Postumus (MS 260-268)</i>	301
<i>II. Claudius (MS 268-270)</i>	301
<i>Quintillus (MS 270)</i>	302
<i>Aurelianus (MS 270-275)</i>	302
<i>Tacitus (MS 275-276)</i>	303
<i>Florianus (MS 276)</i>	304
<i>Probus (MS 276-282)</i>	305
<i>Carus (MS 282-283)</i>	305
<i>Carinus (MS 283-285)</i>	306
<i>Numerianus (MS 283-284)</i>	306

BEŞİNCİ BÖLÜM

İmparatorluk - Dominatus Dönemi	308
Tetrarchia'ya doğru	308
<i>Diocletianus (MS 284-305)</i>	308
<i>Maximianus (MS 286-305 ve 307-308)</i>	311
<i>Carausius (MS 286 / 7-293)</i>	313
<i>I. Constantius Chlorus (MS 305-306)</i>	313
<i>Galerius (MS 305-311)</i>	313
<i>II. Severus (MS 306-307)</i>	314
<i>Maxentius (MS 306-312)</i>	314
<i>Licinius (MS 308-324)</i>	315
<i>Maximinus Daia (MS 310-313)</i>	316
Constantinus Hanedanı ve Tetrarchia'nın son bulması	316
<i>I. Constantinus (MS 307-337)</i>	316
<i>II. Constantinus (MS 337-340)</i>	320

<i>Constans (MS 337-350)</i>	321
<i>II. Constantius (MS 337-361)</i>	321
<i>Magnentius (MS 350-353)</i>	322
<i>Iulianus (MS 361-363)</i>	323
<i>Iovianus (MS 363-364)</i>	324
Valentinianus Hanedanı	324
<i>I. Valentinianus (MS 364-375)</i>	324
<i>Valens (MS 364-378)</i>	325
<i>Gratianus (MS 367-383)</i>	326
<i>II. Valentinianus (MS 375-392)</i>	326
Theodosius Hanedanı	327
<i>I. Theodosius (MS 379-395)</i>	327
 ALTINCI BÖLÜM	
Bölünen İmparatorluk	329
Batı Roma imparatorları	329
Doğu Roma imparatorları	330
 ESKİ ROMA TARİHİ İÇİN KRONOLOJİ CETVELİ	333
 ROMA İMPARATORLARI LİSTESİ	335
 SÖZLÜK	339
 HARİTA VE RESİMLERİN LİSTESİ	353
 KAYNAKÇA	357
 DİZİN	365

ÇERÇEVE YAZILAR LİSTESİ

BİRİNCİ KISIM

Eski Yunan Tarihi

DOĞA FİLOZOFLARI VE FELSEFE	70
KOLONİ NASIL KURULUR?	83
YÖNETİM BİÇİMLERİ	93
SARDEİS: PERS SATRAPLIK MERKEZİ	104
KRAL YOLU	106
İRAN'DA PERS HANEDANLARI: AKHAİMENİDLER, PARTHLAR, SASANİLER	107
PERİKLES	113
ESKİ YUNAN VE TANRIÇALARI	114
TRAGEDYA VE KOMEDYA	120
SOFİSTLER	123
SOKRATES	125
MİTOLOJİDE KAHRAMANLAR	127
PAZAR YERLERİ VE PAZAR DENETÇİLERİ	130
PLATON (EFLATUN)	132
ARİSTOTELES	135
İSKENDER LAHDİ	145
BÜYÜK İSKENDER SİKKELERİ	148
PTOLEMAİOSLAR VE ANADOLU'DAKİ EGEMENLİĞİ	150
SELEUKOSLAR VE ANADOLU'DAKİ EGEMENLİĞİ	154
TRAKYA VE LYSİMAKHOS	156
TRAKYALI OZAN ORPHEUS	158

PERGAMON KRALLARI LİSTESİ	160
PERGAMON ZEUS SUNAĞI	162
SAĞLIK MERKEZLERİ: ASKLEPIEIONLAR	164
PONTOS KRALLARI LİSTESİ	167
DÜNYANIN YEDİ HARİKASI	171
KAPPADOKIA KRALLARI LİSTESİ	173
EĞİTİM VE SPOR	180

İKİNCİ KISIM

Eski Roma Tarihi

LUCRETIA'NIN KAÇIRILIŞI	199
ROMA RAKAMLARI	208
BAŞLICA ROMA MAGİSTRATLARI	209
ROMA MECLİSLERİ	216
COLONIA VE MUNICIPIUM	219
ROMA YOLLARI VE SU KEMERLERİ	222
KÖLE AYAKLANMALARI VE SPARTACUS	227
ROMA TAKVİMİ	230
CIVITAS LIBERA: ÖZGÜR KENT	233
ROMA DÖNEMİ'NDE ANADOLU'DAKİ EYALETLER VE KENT DEVLETLERİ	234
PAX ROMANA	240
ANADOLU'DA ROMA İMPARATOR KÜLTÜ	242
BATI ANADOLU DEPREMİ	246
ANTİKÇAĞ'DA TRAKYA	249
PATARA KILAVUZ ANITI: <i>STADIASMUS PATARENSIS</i>	252
SENECA	255
COLOSSEUM	260
ESKİÇAĞ'DAN BİR KANAL PROJESİ:	
SAPANCA GÖLÜ'NÜN MARMARA DENİZİ'NE BAĞLANMASI	268
BAR KOHBA İSYANI	271
GLADYATÖRLER	279
"KADINLAR HANEDANI"	285
CARACALLA'NIN YURTTAŞLIK YASASI: <i>CONSTITUTIO ANTONINIANA</i>	287
ROMA SİKKELERİ	289
SUNAKLAR VE KURBAN TÖRENLERİ	307
ROMA İMPARATORLUĞU'NUN YENİ BAŞKENTİ: CONSTANTINOPOLIS	320

ÖNSÖZ

Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş adını taşıyan bu kitap yaklaşık 3500 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönemin ilk basamağını, Ege coğrafyasında daha sonra kurulacak olan büyük uygarlıkların da beşiği olarak kabul edilen Girit oluşturmaktadır. Kendine özgü bir karakteri olan bu güçlü uygarlık bir süre sonra –hâlâ tam olarak bilinmeyen bir nedenle– yok olup gitti. Yunanistan (o dönem için Hellas) ise Ege'nin en güçlü bölgelerinden biri olarak kaldı. Kuzeyden, belki Transkafkasya'dan gelen Hint-Avrupalı bir halk, MÖ 1600 civarında Yunanistan'da büyük bir uygarlık meydana getirmişti. Akhalar ya da Mikenler olarak bilinen bu halk Eski Yunanca konuşuyordu. Bu uygarlığın ömrü Girit'tekinden de kısa oldu; öyle ki daha MÖ 2. binyıl bitmeden tarihten silindi. MÖ 1. binyıla geçildiğinde ise her şey yeniden oluşmaya başlamıştı. Eski Yunan dünyası MÖ 2. binyıldan kalan monarşik idare sisteminden hemen kurtulamadı. Krallar, tiranlar derken aristokrasi, oligarşi ve demokrasi gibi farklı idare sistemleri ortaya çıktı ve kentten kente değişen yönetim biçimleri benimsendi. *Polis* (çoğ. *poleis*) denen kent-devleti modeli Eski Yunan kültürünün odağını oluşturuyordu. Büyük İskender sonrasında ise monarşik yapıdaki Hellenistik krallıkların ortaya çıktığını görüyoruz. MÖ 1. binyılın içerisinde bu krallıklar Roma Devleti tarafından birer birer ortadan kaldırıldı.

Zamanla âdeta bir Akdeniz imparatorluğuna dönüşmüş olan Roma'nın kendisi de dış güçlerin baskısına fazla dayanamadı. Batı Roma İmparatorluğu'nun MS 476'da son bulmasıyla imparatorluğun doğu yarısı varlığını ve Akdeniz dünyasındaki egemenliğini sürdürdü. Fakat biz kitabımızı MS 476 ile

sınırladık. Klasik Roma dünyasından zamanla farklılaşan; inancı, dili, mimarisi ve yaşam biçimi değişen sonraki süreç, modern tarihçiler tarafından “Bizans” ya da “Doğu Roma” olarak adlandırılmıştır. Dolayısıyla Roma İmparatorluğu’nun doğu yarısındaki bu “ikinci yaşam” kitaba dâhil edilmedi.

Eski Yunan ve Roma Tarihi’ni bir arada ele alan bu hacimde bir kitap Türkiye’de ilk kez yayımlanmaktadır; ancak, Eski Yunan ve Roma tarihlerini ayrı ayrı ele alan kitapların sayısı da birkaçı geçmez. Bu durumda, yeni araştırmalar ve yayınların ışığı altında Eski Yunan ve Roma tarihini kapsayan bir kitabın yazılmasının yararı açıktı. Fakat yine de kitabı iddiadan uzak bir “Giriş” ya da “El Kitabı” niteliğinde tutmak istedik. İlk baskısı 2008 yılında yapılan kitap 2025 yılına kadar 16 baskı yaptı ve bu noktada kitabın gözden geçirilerek yeni araştırma ve yayınların da (özellikle 2020 sonrası) eklenerek genişletilmiş bir baskısının yapılması gündeme geldi. Elinizdeki kitap bu düşünceyle ortaya çıktı.

Kitap iki kısımdan oluşmaktadır: “Eski Yunan Tarihi” ve “Eski Roma Tarihi”. Metnin içine yer yer çerçeve yazılar konularak ele alınan konunun desteklenmesi veya siyasal tarih dışındaki kültürel unsurlara da dikkatin çekilmesi amaçlanmıştır. Siyasal ve kültürel olaylar, haritalar ve görsel malzeme ile desteklenmiştir. Kitabın sonuna geniş bir “Kaynakça” konularak, Eski Yunan ve Roma dünyasını daha geniş bir perspektiften okumak isteyenlerin istifadesine sunulmuştur.

Kitapta kullanılan kişi adları ile coğrafi adların yazımında, kelimenin Eski Yunanca veya Latince formuna uygun biçimlerinin kullanılmasına özen gösterilmiştir. Ancak, Türkçede yerleşmiş olan bazı yer adları (örneğin, Atina, Tesalya, Makedonya, Trakya) olduğu gibi kullanılmıştır.

Kitap, 2011 yılında Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) “Üniversite Ders Kitapları Telif Eser Ödülü”nü almıştı; bunun da benim için ayrı bir gurur vesilesi olduğunu belirtmeliyim.

Yararlı olması dileğiyle...

OĞUZ TEKİN

TEŞEKKÜR

Elinizdeki kitapta pek çok kişinin katkısı bulunmaktadır. Ayrıca, Yüksek Lisans ve Doktora öğrencilerine yönelik yapılan Eskiçağ seminerlerinde öğrencilerin sunumları ve sunumlar üzerine yapılan tartışmalar da elinizdeki kitabın kurgulanmasında dikkate alındı. Kitabın taslağı ortaya çıktıktan sonra ise aşağıda adları yazılı kişiler tarafından okundu; düzeltmeler yapıldı ve gözden kaçan hatalardan olabildiğince arındırıldı. Bu nedenle Prof. Dr. Ahmet Vedat Çelgin, Prof. Dr. Bedia Demiriş, Prof. Dr. Hamdi Şahin, Doç. Dr. Aliye Erol, Doç. Dr. Gürkan Ergin, Mustafa Bayka, Doç. Dr. İnci Türkoğlu, Doç. Dr. Oğuz Yarlıgış ve Dr. Arif Yacı'ya kitaba yaptıkları katkılardan dolayı en içten teşekkürlerimi sunuyorum.